

HØRINGSSVAR

NORWEGIAN POLICE UNIVERSITY COLLEGE

Til: Justis- og beredskapsdepartementet
Saksbehandler: Annette Kathrine Sund
Godkjent av: Skriv inn godkjent av.
Kopi til:
Saksnr./Public 360: 25/01542-2
Dato: 26.11.2025

HØRING – NY STRAFFEBESTEMMELSE OM INVOLVERING AV MINDREÅRIGE I KRIMINALITET - JD

INNLEDNING

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 2. september 2025 med høringsfrist 1. desember 2025.

Kort oppsummert:

- Politihøgskolen er i tvil om det bør innføres et straffebud mot å involvere barn under 18 år i kriminalitet. Skal man innføre et slikt straffebud, har vi følgende kommentarer:
- Vi mener alternativ 2 gir den beste forståelsen av hva straffebudet innebærer
- Vi stiller oss åpent til spørsmålet om hvorvidt det bør innføres et eget straffebud om *grov overtredelse*
- Det bør ikke innføres noe unntak for situasjoner der partene er *jevnbryrdige i alder og utvikling*
- Grensen mot og forholdet til forbudet mot *menneskehandel* bør klargjøres
- Straffebudet bør tas med i listen over hva som skal anmerkes på en *barneomsorgsattest* etter politiregisterloven § 39

Vi har følgende merknader til forslaget:

BØR DET INNFØRES ET STRAFFEBUD MOT Å INVOLVERE BARN I STRAFFBARE HÅNDLINGER?

Som departementet fremholder, gikk flertallet i *Storberget-utvalget* – i motsetning til mindretallet – ikke inn for å innføre et eget straffebud mot å involvere barn under 18 år i kriminalitet. Etter flertallets syn er de eksisterende straffebudene tilstrekkelig til å ramme slik virksomhet, blant annet gjennom reglene om medvirkning (straffeloven § 15) og straffskjerpning (straffeloven § 77 bokstavene g og l).

Slik vi forstår departementet, er det ikke minst de tilsvarende svenske og danske straffebudene som er et argument for at vi også i Norge bør ha et slikt straffebud. Etter hva vi forstår, er imidlertid den svenske regelen om menneskehandel snevrere enn den norske. Det kan derfor være et spørsmål om ikke en styrking av menneskehandelsbestemmelsen i straffeloven § 257 om menneskehandel er vel så viktig.

Vi er i tvil om det er hensiktsmessig å innføre et slikt straffebud som departementet foreslår. Vi treffer ikke noen konklusjon, men gir noen merknader for det tilfelle at departementet ønsker å gå videre med forslaget.

DEN PRAKTISKE BETYDNINGEN AV STRAFFEBUDET

Slik Politihøgskolen ser det, er det særlig ved den relativt sett mindre grove kriminaliteten at et slikt straffebud vil ha praktisk betydning. Hvis hovedlovbryteren får et barn til å begå svært alvorlige straffbare handlinger, som terrorlovbrudd (straffeloven kapittel 18), fremkalling av fare for allmennheten ved brann mv. (§ 355 og § 355 a) eller drap (§ 275), vil straffen uansett bli svært lang.

Der bestemmelsen kan ha en praktisk funksjon, vil derfor primært være ved lovbrudd som i seg selv ikke innebærer svært streng straff. Et eksempel kan være Oslo tingretts dom av 28. februar 2023 (TOSL-2022-156312), der tiltalebeslutningen lød:

«Fredag 31. desember 2021 ca. kl. 18.30 i [adresse], oppsøkte A og to gutter på 14 år, hjemmet til C og uttalte at hun måtte bli med dem for å snakke med sin ekskjæreste, B. De rettet henholdsvis en kniv og en gasspistol mot henne og sa de skulle skyte og/eller drepe henne om hun ikke gjorde som de sa. De tok henne med inn i en bil, kjørte fra stedet, fratok henne mobiltelefon, teipet hennes armer og ben, og besørget at hun måtte prate med B via telefon gjentatte ganger. De holdt kontroll på henne mot hennes vilje i ca 5 timer, helt til hun klarte å frigjøre hendene og varsle politiet. B var innsatt i Oslo fengsel og planla derfra handlingen og gav ordre om utførelsen underveis via mobiltelefoner som han hadde fått smuglet inn i fengselet.»

De to tiltalte ble dømt for frihetsberøvelse og grove trusler. De fikk en straff av henholdsvis ett års fengsel (etterskuddsdom) og ett års forlengelse av den forvaringsdommen som den domfelte allerede sonet. I en sak som dette er det ikke urimelig å tenke seg at en anvendelse av det foreslåtte straffebudet i § 200 kunne ført til en noe lengre straff.

Det vil riktig nok kreve noen flere ressurser å iredteføre slike saker når det også skal tas stilling til om det er grunnlag for tiltale og dom for å ha involvert barn i straffbare handlinger. Men dette spørsmålet vil henge tett sammen med hovedspørsmålet.

I noen tilfeller vil et slikt straffebud kanskje kunne anvendes noe tidligere i hendelsesrekkefølgen, der det er grunnlag for å straffe hovedlovbryteren for forsøk på overtredelse av § 200.

Departementet tar ikke opp spørsmålet om barnet som involveres i kriminalitet, anses som *fornærmet*. Plasseringen i kapittel 20 om vern av den offentlige ro, orden og sikkerhet kan tale mot at barnet anses som fornærmet. Det er likevel ikke avgjørende. For eksempel har riksadvokaten ansett brudd på straffeloven § 186 (straffeloven 1902 § 349 a) om diskriminering som egnet for meglings i konfliktråd, se RA-2008-4 post II nr. 1 bokstav d. Det

bør etter vårt syn avklares i forarbeidene hvilken status barnet skal ha, herunder om barnet (eventuelt dets verger) skal ha klagerett over henleggelse etter straffeprosessloven § 59 a.

HVORDAN BØR STRAFFEBUDET FORMULERES?

Departementet ber om høringsinstansenes syn på om alternativ 1 eller 2 skal velges:

Alternativ 1	Alternativ 2
<i>Involvering av mindreårige i kriminalitet</i>	<i>Involvering av mindreårige i kriminalitet</i>
Den som instruerer, gir oppdrag til, yter fordeler til, overleverer formuesgoder til eller medbringer en person under 18 år, og dermed eller på annen måte involverer denne i en straffbar handling, straffes med [bot eller] fengsel inntil 3 år. Uvitenhet om den mindreåriges alder fører ikke til straffrihet hvis gjerningspersonen [på noen måte] kan klandres for sin uvitenhet.	Den som involverer en person under 18 år i en straffbar handling [eller virksomhet], straffes med [bot eller] fengsel inntil 3 år. Involveringen kan for eksempel bestå i å instruere, gi oppdrag, yte fordeler eller overlevere formuesgoder til den mindreårige, eller å bringe den mindreårige med seg, på en slik måte at den mindreårige involveres i en straffbar handling. Uvitenhet om den mindreåriges alder fører ikke til straffrihet hvis gjerningspersonen [på noen måte] kan klandres for sin uvitenhet

Slik vi ser det, er det en fordel med alternativ 2 at setningen begynner med det operative vilkåret «involverer». I alternativ 1 nevnes en rekke vilkår først. Vi foreslår derfor at alternativ 2 foretrekkes.

SKYLDKRAV OM BARNETS ALDER

Etter vårt syn bør skyldkravet om barnets alder reguleres på samme måte som i straffeloven § 257 om menneskehandel, også fordi det i noen saker kan være små nyanser som avgjør om det ene eller det andre straffebudet skal anvendes. Skyldkravet bør altså være «Uvitenhet om den mindreåriges alder fører ikke til straffrihet hvis gjerningspersonen på noen måte kan klandres for sin uvitenhet».

STRAFFERAMMEN

Departementet tar utgangspunkt i at straffebudet bør ha en øvre strafferamme på fengsel i tre år. Det er vi enig i. En slik strafferamme markerer at forholdet er alvorlig. Samtidig vil en lovbrøyer under 18 år etter omstendighetene kunne unngå at lovbruddet kommer på en uttømmende politiattest (jf. politiregisterloven § 41 nr. 1 bokstav c og politiregisterforskriften § 30-3).

Departementet reiser spørsmålet om det bør være *bot* i strafferammen. Ca. 30 straffebud i straffeloven med strafferamme på tre års fengsel har bot i strafferammen, men ikke alle (§§ 133, 146, 198, 199, 210, 262 andre ledd, 264, 280, 288 og 304).

Her vil uansett hovedlovbrøyeren ofte være skyldig i medvirkning til andre lovbrudd, slik at det sjelden vil være aktuelt med bot. Antakelig vil behovet for mild reaksjon kunne møtes med betinget fengsel, ungdomsoppfølging, samfunnsstraff eller ungdomsstraff.

Vi heller derfor til at det ikke fastsettes bot i strafferammen, men har ikke sterke synspunkter på dette spørsmålet.

BØR DET OGSÅ INNFØRES ET STRAFFEBUD MOT GROV OVERTREDELSE?

I lys av at lovbryteren ofte vil kunne dømmes for (forsøk på) medvirkning til andre straffbare handlinger, vil det antakelig ofte være mulig å ta hensyn til forholdets alvor gjennom utmålingen av straff for hovedlovbruddet.

Dersom det er behov for et eget straffebud om grov overtredelse, vil det antakelig være der saken eventuelt ikke kan iretteføres etter noe annet straffebud.

Vi holder det åpent om det er behov for et eget straffebud om grov overtredelse.

BØR DET GJØRES UNNTAK DER PARTENE ER JEVNBYRDIGE I ALDER OG UTVIKLING?

Vi har merket oss at den svenske regelen reserverer straffansvaret for lovbrytere over 18 år. Etter vårt syn er det likevel ikke noen grunn til å gi hjemmel for å la straffen settes ned eller falle bort der partene er jevnbyrdige i alder og utvikling. Det kan være vel så stor risiko for at et barn blir forledet av en jevnaldrende ledertype som av en voksen. Som departementet skriver, vil ikke straffebudet komme til anvendelse der to barn sammen blir enige om å begå en straffbar handling. Det må i hvert fall gjelde der det ikke er en av dem som har tatt initiativet og overtalt den andre.

De reglene vi har om jevnbyrdighet i alder og utvikling, rettet seg mot seksuallovbrudd (straffeloven § 308) og barneekteskap (straffeloven § 262 andre ledd fjerde punktum). Straffebudene retter seg altså mot handlinger som voksne borgere står fritt til å foreta, og ofte vil ha en legitim interesse i (og glede av) å gjennomføre. Det stiller seg annerledes med å involvere barn i kriminalitet.

Regelen vi har i straffeloven § 308 om jevnbyrdighet i alder og utvikling, er heller ikke så klart definert. Hvor stor aldersforskjell som kan godtas, er i det vesentlige domstolsskapt og gjør det ikke lett for borgerne å forutse sin rettsstilling. Etter rettspraksis vil det også ha betydning om lovbyteren har utnyttet den andre. Regelen skal hindre at ungdom blir straffet som seksuallovbrytere i gjensidige forhold. Disse hensynene slår ikke til ved involvering av barn i kriminalitet, der et premiss nettopp er at den ene er blitt utnyttet av den andre (også der barnet blir med frivillig).

Å innføre en regel om jevnbyrdighet i alder og utvikling her ville også reise spørsmål om betydningen av rettspraksis om seksuallovbrudd. Her har domstolene etter hvert etablert forholdsvis vide grenser: I LE-2019-139619 ble det lagt til grunn at en 19 år gammel mann var jevnbyrdig i alder og utvikling med jenter på 15 år. (Han ble likevel straffet fordi det forelå utnyttelse, jf. HR-2020-1202-U.) – I HR-2017-579-A hadde tiltalte 17 år og 9 måneder gammel hatt flere samleier med ei jente på 13 år og 8 måneder. Høyesterett uttalte (avsnitt 32) at dersom «domfelte hadde vært et halvt år yngre, ville det etter dagens rettspraksis vært aktuelt å vurdere om straff kunne falle bort som følge av jevnbyrdighet i alder og utvikling». Det er vanskelig å se for seg at en tilsvarende betraktning ville være naturlig ved bedømmelsen etter det foreslåtte straffebudet om å involvere barn i straffbare handlinger – en 17-åring burde ikke kunne få straffbortfall for å ha involvert en 13-åring i straffbare handlinger.

En slik regel ville altså være uheldig i sitt innhold, og føre til en komplisert og uforutsigbar rettstilstand.

Vi er derfor enig med departementet i at det ikke bør innføres noen regel om nedsettelse eller bortfall av straffen ved jevnbyrdighet i alder og utvikling.

FORHOLDET TIL STRAFFEBUDET MOT MENNESKEHANDEL

Departementet nevner at det kan være aktuelt å anvende straffebudet i konkurrans med straffeloven § 257 om menneskehandel. Vi har notert oss at justisministeren har oppfordret politiet og påtalemyndigheten til å vurdere om rekruttering av barn til kriminalitet kan straffes som menneskehandel (Aftenposten, 14. november 2025). Resonnementet er at gjerningspersonen har forledet en annen til å begå «tvangsarbeid» i form av kriminalitet.

Vi tar ikke stilling til tolkingen av § 257 i slike tilfeller. Det er imidlertid ikke åpenbart at det alltid vil være naturlig å anvende § 200 i konkurrans, dersom det er selve rekrutteringen som blir avgjørende for å anvende § 257 om menneskehandel. Også uavhengig av justisministerens utspill mener vi forarbeidene bør gå langt grundigere inn på grensesnittet mellom involvering (§ 200) og menneskehandel.

Der en lovbrøyer er utsatt for menneskehandel og begår kriminalitet, følger det av menneskehandelskonvensjonen (ETS 197) artikkel 26 at «*Each Party shall, in accordance with the basic principles of its legal system, provide for the possibility of not imposing penalties on victims for their involvement in unlawful activities, to the extent that they have been compelled to do so*».

Det ville være uheldig for barn som er utnyttet til kriminalitet om anvendelse av straffeloven § 200 i stedet for straffeloven § 257 om menneskehandel skal gjøre at denne bestemmelsen ikke anvendes.

Uansett kan det ha betydning for straffutmålingen overfor et barn over 15 år om det har vært lokket inn i kriminalitet av andre. Det bør tydeliggjøres.

For øvrig bemerker vi at ETS artikkel 26 neppe er så kjent som den burde være. Vi foreslår derfor at departementet vurderer å ta inn en uttrykkelig henvisning til menneskehandelsbestemmelsen i straffeloven §§ 78 og 80 om formildende omstendigheter.

POLITIATTEST

For å beskytte barn og unge er det innført regler om en såkalt *barneomsorgsattest* (politiregisterloven § 39) for en rekke yrker og verv. Mange av de lovbruddene som voksne kan lokke barn til å begå, er imidlertid ikke listet opp i § 39 (Holmboe, 2025). For eksempel ville de domfelte i dommen fra Oslo tingrett nevnt ovenfor, basert på denne dommen om frihetsberøvelse og trusler, kunnet levere en «ren» barneomsorgsattest. Det er altså lettere å presentere en «ren» politiattest ved ansettelse/verv i barnehage, barnevernsinstitusjon eller frivillig organisasjon, enn i skolen (se opplæringslova § 17-11).

Etter vårt syn bør lovgiveren ved innføring av nye straffebud til vern for barn og unge vurdere om reaksjon for brudd på straffebudet bør kunne anmerkes på en barneomsorgsattest.

Dersom det innføres et straffebud som det foreslåtte, bør også politiregisterloven § 39 endres slik at domfellelse fremkommer på en barneomsorgsattest til vern for barn og unge.

Med hilsen

Nina Skarpenes
rektor

Annette Kathrine Sund
spesialrådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Saksbehandler:
Professor Morten Holmboe

REFERANSE

Holmboe, M. (2025, 17. oktober). Politiattester til vern for barn og unge gir falsk trygghet.
Rett24. <https://rett24.no/articles/politiattester-til-vern-for-barn-og-unge-gir-falsk-trygghet>